

3 ทศวรรษมูลนิธิชัยพัฒนา... ชัยชนะแห่งการพัฒนา

อนุตรา วรธนวิโรจน์¹

เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2531 มูลนิธิชัยพัฒนาได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นมูลนิธิตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร องค์นายกกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือประชาชนในรูปแบบของการพัฒนาด้านต่างๆ ที่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของกฎเกณฑ์ระเบียบ หรืองบประมาณที่ระบบราชการไม่สามารถดำเนินการได้ในทันที ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่สอดคล้องหรือทันกับสถานการณ์ที่จำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกระทำโดยเร็ว การดำเนินงานของมูลนิธิชัยพัฒนาจะช่วยให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงภายในระยะเวลาอันรวดเร็วโดยไม่ต้องคอยขอร้องใครๆ ประชาชนจึงมีความร่มเย็นเป็นสุขและอยู่ดีกินดี อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศ คือ ชัยชนะแห่งการพัฒนา ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ตอนหนึ่งความว่า “...ชัยชนะของประเทศนี้ โดยงานของมูลนิธิชัยพัฒนานั้นก็คือ ความสงบ...เป็นเมืองไทยที่มีความเจริญก้าวหน้าจนเป็นชัยชนะของการพัฒนาตามที่ได้ตั้งชื่อ มูลนิธิชัยพัฒนาชัย ชัยของการพัฒนานี้มีจุดประสงค์ คือ ความสงบ ความเจริญ ความกินดีอยู่ดี...”

นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดแบบตราสัญลักษณ์พร้อมทั้งความหมายด้วยพระองค์เอง เพื่อพระราชทานเป็นเครื่องหมายประจำมูลนิธิชัยพัฒนาอันประกอบด้วย พระแสงขรรค์ชัยศรี ซึ่งหมายถึงพระราชอำนาจ

¹ สำนักบริหารโครงการ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา

พระบารมี และกำลังแผ่นดินที่จะพันฝ่าให้เกิดการดำเนินการต่างๆ อันจะนำไปสู่ความมั่นคงแห่งพระราชอาณาจักร ธงกระบี่ธูช ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะในการต่อสู้เพื่อป้องกันอาณาประชาราษฎร์และพระราชอาณาจักรให้ผลจากภัยอันตรายทั้งปวงและประสบความสำเร็จในการต่อสู้นั้น ดอกบัว ซึ่งหมายถึงศักดิ์ศรี ความสงบร่มเย็น ความเจริญงอกงาม และความบริบูรณ์แห่งพืชพันธุ์ธัญญาหารและทรัพยากรทั้งปวง อันจะนำไปสู่ความอยู่ดีกินดีและความสงบสันติสุขของประชาชนโดยถ้วนหน้า และ สังข์ ซึ่งหมายถึงน้ำที่จะสร้างความชุ่มชื้นและก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และความร่มเย็นเป็นสุขแก่แผ่นดิน

การดำเนินงานของมูลนิธิพัฒนานั้นเป็นไปตามแนวพระราชดำริโดยเน้นกิจกรรมเพื่อการพัฒนาที่ไม่ซ้ำซ้อนกับแผนงานหรือโครงการของหน่วยงานภาครัฐที่มีอยู่แล้ว แต่จะสนับสนุน ส่งเสริม และประสานการดำเนินงานเพื่อให้โครงการต่างๆ ของภาครัฐเกิดความสมบูรณ์ โดยจะเน้นไปที่โครงการด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน อันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ ซึ่งถือว่าเป็นชัยชนะแห่งการพัฒนา โครงการของมูลนิธิพัฒนาสามารถแบ่งเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาการเกษตร ด้านการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ด้านการพัฒนาสังคม ด้านพลังงาน ด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย และด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ

โครงการด้านการเกษตรของมูลนิธิพัฒนา เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี และโครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝน บ้านแดนสามัคคี จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็น 2 โครงการแรกเริ่มที่ได้ดำเนินการทดลองแนวคิด “ทฤษฎีใหม่” แนวคิดด้านการเกษตรที่ได้พระราชทานผ่านมูลนิธิพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางในการทำการเกษตรที่เน้นในเรื่องการบริหารจัดการที่ดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดอันจะนำไปสู่การพัฒนาด้านการเกษตรที่ยั่งยืน ด้วยทรงตระหนักถึงปัญหาที่เกษตรกรรายย่อยต้องประสบจากความเสี่ยงของปัจจัยภายนอกต่างๆ เช่น ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร การพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ฯลฯ โดยใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานความรู้และคุณธรรมของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองและทำการเกษตรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังได้ทรงพระราชทานแนวคิดทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ด้วยระบบการจัดการน้ำแบบ “อ่างใหญ่เติมอ่างเล็กและอ่างเล็กเติมสระน้ำ” ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศให้แก่เกษตรกรได้อย่างยั่งยืน

โครงการด้านสิ่งแวดล้อมของมูลนิธิพัฒนา เช่น กังหันน้ำชัยพัฒนา หรือเครื่องกลเติมอากาศเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำ (เครื่องกลเติมอากาศแบบ RX-2) ซึ่งเป็นเครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย ใช้เติมอากาศในแหล่งน้ำเสียควบคู่ไปกับวิธีทางธรรมชาติอันได้แก่การใช้พืชน้ำเป็นตัวกรองน้ำเสีย เครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำ (เครื่องกลเติมอากาศแบบ RX-5) ซึ่งใช้ปรับปรุงคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่ไม่สามารถติดตั้งกังหันน้ำชัยพัฒนาได้และสามารถนำไปใช้ควบคู่กับกังหันน้ำชัยพัฒนา รวมถึงระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำด้วยรางพีชร่วมกับเครื่องกลเติมอากาศ ซึ่งเป็นการนำเอาเครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำมาใช้ควบคู่กับระบบรางพีชเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดน้ำเสียให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้เกิดขึ้นมาจากความสนพระราชหฤทัยในปัญหาน้ำเสีย จึงทรงคิดค้นและหาวิธีปรับปรุงคุณภาพน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการ

ดำเนินชีวิตของมนุษย์ กรมทรัพยากรทางปัญญา จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรสำหรับสิ่งประดิษฐ์ข้างต้นในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นโครงการต้นแบบในการบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีธรรมชาติ โดยโครงการได้ดำเนินการศึกษาและวิจัยเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาน้ำเสียและขยะมูลฝอยที่มาจากชุมชนและแนวทางในการฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนด้วยกระบวนการทางธรรมชาติ 4 วิธี ได้แก่ การใช้ระบบบ่อบึงบำบัดน้ำเสีย การใช้ระบบกรองน้ำเสียด้วยหญ้า การใช้ระบบบำบัดน้ำเสียโดยใช้พื้นที่ชุ่มน้ำเทียม และการใช้ระบบบำบัดน้ำเสียด้วยป่าชายเลน ซึ่งช่วยป้องกันไม่ให้น้ำเสียจากเขตชุมชนไหลลงสู่แม่น้ำเพชรบุรีและเพิ่มพื้นที่แนวชายหาดที่ถูกกัดเซาะให้เพิ่มขึ้นนับพันไร่

โครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น โครงการสระเก็บน้ำพระราม 9 จังหวัดปทุมธานี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริให้สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนานำที่ดินของมูลนิธิเนื้อที่กว่า 2,800 ไร่ มาจัดสร้างเป็นสระเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ เพื่อใช้รองรับน้ำที่ไหลบ่ามาจากที่ราบลุ่มตอนบน ป้องกันความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมจากน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นอกจากนี้ โครงการนี้ยังช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงมีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคและเพาะปลูกในช่วงฤดูแล้ง

โครงการศึกษาและพัฒนาการปลูกชาน้ำมัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นโครงการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริให้สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนาร่วมกับมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง-โครงการพัฒนาออยดุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการศึกษาและทดสอบปลูกชาน้ำมันจากสาธารณรัฐประชาชนไนบรีเวณพื้นที่ป่าที่เกิดไฟไหม้ซ้ำซากเพื่อพัฒนาให้เป็นป่าเศรษฐกิจแบบผสมผสาน โดยผลผลิตที่ได้ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนาจะรับซื้อมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่โครงการศูนย์วิจัยและพัฒนาชาน้ำมันและพืชน้ำมัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งจะช่วยสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ ลดการเกิดไฟไหม้ป่าซ้ำซาก สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และลดการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าไปหางานในเมืองของประชาชนในพื้นที่

โครงการด้านการพัฒนาสังคม เช่น วัดพระราม 9 กาญจนาภิเษก กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นวัดที่ได้รับการสร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นแบบอย่างในการก่อสร้างวัดที่มีขนาดเล็ก เน้นความประหยัด และเรียบง่าย สำหรับใช้เป็นพุทธสถานในการประกอบศาสนกิจ สืบทอดและเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจและศรัทธาของ

ประชาชน รวมถึงปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในลักษณะของ บ-ว-ร ซึ่งประกอบไปด้วยบ้าน วัด และโรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันนี้เป็นจุดเด่นของสังคมไทยในอดีตที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

โครงการด้านพลังงาน เช่น โรงงานสกัดน้ำมันพืชและผลิตไบโอดีเซลครบวงจร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นโครงการตามพระราชดำริที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากการดำเนินงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส สำหรับใช้ในการศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนาพลังงานทดแทนจากพืชและไบโอดีเซลจากการปฏิบัติจริง

โครงการด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น หมู่บ้านชัยพัฒนาภาคไทย จังหวัดพังงา ซึ่งมูลนิธิชัยพัฒนาได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือราษฎรในเขตอำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา ที่ประสบภัยพิบัติจากคลื่นยักษ์ซึนามิ มูลนิธิชัยพัฒนาได้เข้าไปช่วยเหลืออย่างเป็นระบบขั้นตอน ในระยะแรกมูลนิธิเน้นการช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต โดยการจัดสร้างบ้านพักและจัดทำระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้ประสบภัย จากนั้นจึงได้เข้าไปดำเนินการฟื้นฟูอาชีพประมงซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ โดยจัดทำเรือประมงหัวโทง ไฟเบอร์กลาสช่วยพัฒนา-ภาคไทยให้แก่ชาวประมงทดแทนเรือประมงเดิมที่สูญหาย รวมถึงสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเรือประมงและกลุ่มอาชีพเพื่อให้ราษฎรมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ นอกจากนี้ มูลนิธิชัยพัฒนายังได้พัฒนาและปรับปรุงด้านสาธารณสุขและการศึกษาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยการพัฒนาและปรับปรุงสถานอนามัย โรงพยาบาล และโรงเรียนในพื้นที่ให้เป็นต้นแบบในการจัดการชุมชนสำหรับผู้ประสบภัย

โครงการด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ มูลนิธิชัยพัฒนาได้ร่วมกับต่างประเทศจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาและให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการโดยเฉพาะด้านการเกษตรแก่ประเทศต่างๆ โดยได้น้อมนำเอาหลักแนวคิดด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการ เช่น ศูนย์บริการวิชาการเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โครงการศูนย์ศึกษาและพัฒนากิจกรรมพื้นที่สูง เมืองปากซอ และโครงการศูนย์พัฒนาและบริการกิจกรรม-ป่าไม้ หนองเต่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ศูนย์สาธิตและประชาสัมพันธ์การปลูกหญ้าแฝก สาธารณรัฐประชาชนบังคลาเทศ และโครงการติดตั้งกังหันน้ำชัยพัฒนาในต่างประเทศ เช่น กรุงบรัสเซลส์ ราชอาณาจักรเบลเยียม วัดพุทธคยา สาธารณรัฐอินเดีย และวัดพุทธประทีป สหราชอาณาจักร

การดำเนินงานของมูลนิธิชัยพัฒนาตลอดระยะเวลา 3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ถึงพระอัจฉริยภาพด้านงานเพื่อการพัฒนาและพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาอันหาที่สุดมิได้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่มีต่อปวงชนทุกเชื้อชาติและหมู่เหล่า ซึ่งถึงแม้ว่าพระองค์จะเสด็จสวรรคตไปแล้ว มูลนิธิชัยพัฒนายังคงมุ่งมั่นที่จะสืบสานพระราชปณิธานและเผยแพร่พระอัจฉริยภาพด้านงานเพื่อการพัฒนาของพระองค์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก ผ่านการดำเนินงานโครงการต่างๆ ของมูลนิธิ 100 กว่าโครงการทั้งในและต่างประเทศ เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความสงบ ความเจริญ ความกินดีอยู่ดีของประชาชนและประเทศชาติ อันจะนำมาซึ่งชัยชนะแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป